

"European Guidetogood Practicein Knowledge Management". *European committee for standardization. Management Centre: rue de Stassart, 36 B-1050 Brussels, CWA 14924-1:2004 (E)*, 2004.

Guiiar, F. Zh., and Kelli, D. N. *Preobrazovanie organizatsii* [Transformation of the organization]. Moscow: Delo, 2000.

Khemel, G., Prakhlad, K., and Tomas, G. *Strategicheskaiia gibkost* [Strategic flexibility]. St. Petersburg: Piter, 2005.

Layl, M. and others. *Kompetentsii na rabote* [Competence at work]. Moscow: NIPPO, 2005.

Margulies, N., and Raia, A. *Organization Development: Values, Process and Technology*. New York: McGraw-Hill, 1972.

Nalyvaiko, A. P. *Teoriia stratehii pidpriemstva. Suchasnyi stan ta napriamky rozvytku* [The theory of business strategy. Current state and trends of development]. Kyiv: KNEU, 2001.

Otenko, V. I., and V Denysiuk, O. "Upravlinski kompetentsii – kliuchovyi faktor u stratehichnomu vybori pidpriemstva" [Managerial competence – a key factor in the strategic choice of the enterprise]. *Metodolohiia ta praktyka menezhmentu na porozi XXI stolittia: zahalnoderzhavni, haluzevi ta rehionalni aspekty*. Poltava, 2010.78-80.

"Proposed Draft American National Standard Knowledge Management Vocabulary" The Competitiveness of Nations in a Global Knowledge-Based Economy. <http://www.compilerpress.ca/Competitiveness/index.htm>

Waclawski, J., and Church, A. N. *Organization Development: A Data-Driven Approach to Organizational Change*. Pfeiffer, 2001.

УДК 005.915:005.51

МЕТОДИЧНЕ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

© 2014 ПРЕОБРАЖЕНСЬКА О. С., КОМАРКОВ Д. В.

УДК 005.915:005.51

Преображенська О. С., Комарков Д. В. Методичне рекомендації до управління економічною безпекою підприємства

У статті визначено складові поняття економічної безпеки підприємства, позначено позиції вчених щодо трактування змісту економічної безпеки, представлено основні функціональні цілі економічної безпеки. Сформульовано основні положення ресурсно-функціонального підходу до оцінки економічної безпеки підприємства, розглянуто джерела загроз, завдання і принципи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Надано характеристику ринкової та інтерфейсної складових економічної безпеки та представлено методи їх кількісної оцінки, за результатами якої можна виявити ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім можливостям, які генеруються ринковим середовищем, і запропонувати оптимальні стратегії забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства.

Ключові слова: методичне забезпечення, безпека, оцінка, підхід, метод, складова, загроза.

Рис.: 1. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 8.

Преображенська Олена Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економічного аналізу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: kvaso4ka@rambler.ru

Комарков Дмитро Володимирович – аспірант, кафедра економічного аналізу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: kvaso4ka@rambler.ru

УДК 005.915:005.51

Преображенская Е. С., Комарков Д. В. Методические рекомендации к управлению экономической безопасностью предприятия

В статье определены составляющие понятия экономической безопасности предприятия, обозначены позиции ученых относительно трактования содержания экономической безопасности, представлены основные функциональные цели экономической безопасности. Сформулированы основные положения ресурсно-функционального подхода к оценке экономической безопасности предприятия, рассмотрены источники угроз, задачи и принципы обеспечения финансово-экономической безопасности предприятия. Представлены характеристика рыночной и интерфейсной составляющих экономической безопасности и методы их количественной оценки, по результатам которой возможно выявить степень соответствия внутренних возможностей развития предприятия внешним возможностям, генерируемым рыночной средой, и предложит оптимальные стратегии обеспечения экономической безопасности деятельности предприятия.

Ключевые слова: методическое обеспечение, безопасность, оценка, подход, метод, составляющая, угроза.

Рис.: 1. **Табл.:** 3. **Библ.:** 8.

Преображенская Елена Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономического анализа, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: kvaso4ka@rambler.ru

Комарков Дмитрий Владимирович – аспирант, кафедра экономического анализа, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: kvaso4ka@rambler.ru

UDC 005.915:005.51

Preobrazhenska O. S., Komarkov D. V. Methodical Guidelines for the Economic Security Management of an Enterprise

The paper defines the components of the concept of economic security, marks the position of the scholars concerning the interpretation of the content of economic security, and provides the main functional goals of economic security. The basic provisions of the resource-functional approach to the assessment of economic security were enunciated, the sources of threats, objectives and principles of the financial and economic security were considered. The characteristics of the market and the interface components of the economic security and methods of quantitative evaluation were presented, by the results of which it is possible to identify the extent to which the internal capabilities of the company to external opportunities, generated by the market environment, and to suggest the best strategies for ensuring the economic security of the enterprise.

Key words: methodical support, security, assessment, approach, method, component, threat.

Pic.: 1. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 8.

Preobrazhenska Olena S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economic Analysis, Kharkiv National Economic University named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: kvaso4ka@rambler.ru

Komarkov Dmytro V. – Postgraduate Student, Department of Economic Analysis, Kharkiv National Economic University named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: kvaso4ka@rambler.ru

Виникнення кризових явищ в економічних системах різного рівня обумовлюють необхідність та актуальність досліджень питань існування, функціонування, змін і розвитку економічних суб'єктів. Функція безпеки є невід'ємною з огляду на забезпечення життєздатності кожного суб'єкта господарювання, що об'єктивно обумовлює потребу в її включенні до планової роботи, тим більше з огляду на ускладнені умови вітчизняного економіко-правового середовища підприємницької діяльності.

Безпека є соціально-економічним явищем, яке тісно пов'язане із захищеністю інтересів сторін, що є суб'єктами фінансових, владних, соціально-трудових та інших відносин підприємства. Контент категорії «безпека» включає систему методів і механізмів забезпечення конкурентоспроможності, адаптивності та стійкості, визначає спрямованість дій керівництва на досягнення стратегічних цілей за умов мінливого зовнішнього та внутрішнього середовища.

Складовими поняття безпеки підприємства виступають: безпека як стан, що відповідає умовам відсутності різного роду небезпеки й загроз, що можуть завдати шкоди інтересам підприємства; небезпека як потенційний результат взаємодії підприємства та ринку; загроза як небезпека на стадії переходу з можливості в дійсність; небезпечна або кризисна ситуація як стан, явища, події, за яких виникла небезпека для підприємства; рівень безпеки/адаптивності підприємства.

Дослідник інституціональної економіки В. Тамбовцев вважає можливим досягнення цілей промислового підприємства через реалізацію сукупності властивостей виробничої підсистеми, що знаходиться в основі забезпечення економічної безпеки [1].

Економічна безпека є кількісною та якісною характеристикою властивостей, що відображує здатність «самовиживання» і розвитку в умовах виникнення зовнішньої і внутрішньої економічної загрози. Таке трактування досліджуваної категорії надає М. Капустін [2].

Проблема оцінки економічної безпеки підприємства є слабо структурованою та має яскраво виражену ієрархічну, багаторівневу структуру.

Різні автори виділяють різні складові економічної безпеки підприємства. До основних функціональних складових економічної безпеки відносять такі: *фінансова* – досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав, інформації, технологій та устаткування); *інтелектуальна і кадрова* – збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом; *виробничо-технічна* – ступінь відповідності технологій, які використовуються на підприємстві, сучасним світовим аналогам відносно оптимізації витрат ресурсів; *правова* – всебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання діючого законодавства; *інформаційна* – ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства; *екологічна* – дотримання екологічних норм технології та випуску продукції, мінімізація втрат підприємства від забруднення довкілля; *ринкова* – захист від неефективно обраної моделі поведінки на ринку, помилок у товарній збутовій політиці, політиці ціноутворення.

На думку багатьох авторів, найвагомішою складовою економічної безпеки є фінансова складова, яка характеризує фінансову забезпеченість підприємства, показує, наскільки ефективно використовуються корпоративні ресурси. Існування адекватної методики визначення рівня фінансової безпеки підприємства має важливе значення, яке пов'язане з необхідністю майже щоденного знання фінансового стану підприємства і завдяки цьому – підтримання в ринкових конкурентних умовах його належного рівня.

Для оцінки фінансової складової доцільно розглянути джерела загроз, завдання і принципи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства (табл. 1).

Однак для оцінювання загального стану економічної безпеки вважається необхідним урахування показників й інших складових.

У дослідженні для проведення оцінки пропонується розглянути, окрім фінансової, також виробничу, інноваційну, кадрову складові.

Крім того, при виході підприємства на зовнішні ринки важливою є ринкова складова. Методика оцінки стану економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства на основі його ефективного управління розкрита у роботах [7, 8].

Представимо показники для обрані для оцінки зазначених складових.

Виробнича складова: вироблення продукції на 1 працюючого (X_1); валова рентабельність виробництва (X_2); питома вага прибутку, що витрачається на модернізацію виробництва (X_3); чиста рентабельність виробництва (X_4).

Інноваційна складова: питома вага прибутку, що витрачається на придбання/створення засобів програмного забезпечення (X_5); питома вага прибутку, що інвестується в нематеріальні активи (X_6); питома вага прибутку, що витрачається на придбання електричного та електронного устаткування (X_7); питома вага нематеріальних активів у складі необоротних активів (X_8).

Кадрова складова: питома вага працівників, які підвищили кваліфікацію (X_9); питома вага працівників, які отримали нову професію (X_{10}).

Фінансова складова: коефіцієнт рентабельності активів (X_{11}); чиста рентабельність реалізованої продукції (X_{12}); валова рентабельність реалізованої продукції (X_{13}); коефіцієнт швидкої ліквідності (X_{14}); коефіцієнт маневреності власного капіталу (X_{15}); коефіцієнт рентабельності власного капіталу (X_{16}); коефіцієнт поточної ліквідності (X_{17}); коефіцієнт стійкості економічного зростання (X_{18}); коефіцієнт фінансового ризику (X_{19}); коефіцієнт абсолютної ліквідності (X_{20}).

Аналіз наведених показників за складовими здійснювався за статистичними даними 15 промислових підприємств Харківського регіону. Методом аналізу обрано метод головних компонент. З множини значень вагових коефіцієнтів, обчислених у ході проведення факторного аналізу, виявлено складні ознаки та сформовано моделі ознак, які дають змогу інтерпретувати кожен головний компоненту.

Найбільш істотним є фактор, утворений показниками $x_{14}, x_{13}, x_{17}, x_{20}, x_2, x_8, x_{10}$. Така послідовність показників формується в міру убуття факторних навантажень (табл. 2).

Інтерпретація даного фактора пов'язана перш за все з визнанням показників ліквідності та фінансової стійкості мірою оцінки гнучкості підприємства. Розподіл факторних навантажень показників у факторі F_1 зображено на рис. 1.

Для набуття гнучкості підприємства прагнуть зниження значення коефіцієнта фінансового ризику, що свідчить про наявність ресурсів і засобів для отримання позитивних коштів. З іншого боку, отриманий у результаті

Джерела загроз фінансово-економічній безпеці підприємства

Ознака	Джерело загрози	Головні завдання підприємства	Пріоритетні принципи підприємства
Залежно від етапу життєвого циклу підприємства	Діяльність, пов'язана зі створенням підприємства та започаткуванням його функціонування	Раціональне планування цехового та складського господарства, налагодження системної сукупності зв'язків із постачальниками	Прогнозованості при проходженні етапів життєвого циклу підприємством; цілевстановлення та визначення місії
	Фінансово-господарська діяльність	Формування ефективної логістичної системи постачання, забезпечення фінансової безпеки	Плановості, керованості та поступальності у розвитку
Залежно від етапу життєвого циклу підприємства	Господарська діяльність на етапі зрілості	Створення ефективної системи моніторингу і планування діяльності, реалізації превентивних заходів безпеки	Адаптації до змін ринкового середовища, попиту; підвищення рівня реакції на зміни зовнішнього середовища
	Функціонування на етапі спаду	Пошук можливостей вертикального та горизонтального розширення напрямів і видів діяльності, підвищення рівня використання економічного потенціалу	Диверсифікації діяльності; оптимізації ресурсного забезпечення
	Діяльність, пов'язана з диверсифікацією або перефільованням діяльності	Припинення діяльності з найменшими втратами, пошук нових видів економічної діяльності та переміщення в них капіталу	Припинення діяльності після виконання місії та цілей і проходження етапів життєвого циклу
У межах напрямів діяльності підприємства	Маркетингова діяльність	Дослідження ринку та цільових сегментів, розробка та використання ефективних заходів товароруху, обґрунтованої цінової політики, стимулювання попиту, раціоналізація асортиментної політики, належного сервісного обслуговування	Безперервності, оперативності, науково-інформаційної обґрунтованості політики
У межах напрямів діяльності підприємства	Фінансова діяльність	Забезпечення високого рівня ділової активності, платоспроможності та ліквідності, стійкого фінансового стану і належного рівня доступу до фінансових та інвестиційних ресурсів	Оперативності, обґрунтованості політики
	Інноваційна діяльність	Формування ефективної інноваційно-інвестиційної політики, впровадження технічних, організаційних та інших нововведень	Економічності доцільності та ефективності політики
	Комерційна діяльність	Активний пошук ринків збуту, потенційних споживачів, налагодження тривалих зв'язків із ними	Обґрунтованості
За групами ресурсного забезпечення	Використання оборотних активів	Забезпечення необхідних обсягів оборотного капіталу, ефективне використання оборотних коштів у часі	Високої швидкості обертання; повноцінності нормування
	Використання необоротних активів	Ефективне і раціональне використання виробничих приміщень та матеріально-технічної бази	Капіталізація підприємства; забезпечення активності та оновлення необоротного капіталу

факторного аналізу ваговий коефіцієнт при індикаторі, що показує співвідношення зобов'язання/власний капітал, вказує на те, що керівники підприємств прагнуть до зростання ефективності діяльності та дивідендів, що може привести до конфлікту інтересів між сторонами влади та управління в корпоративних стосунках.

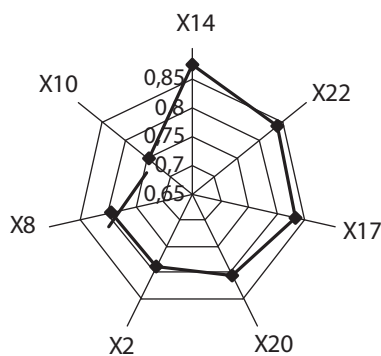
Методичне забезпечення процесів управління економічною безпекою підприємства передбачає використан-

ня організаційних методів і засобів, необхідних для формування та розвитку надійної системи безпеки. Організаційні заходи, пов'язані з впровадженням на підприємстві роботи із забезпечення економічної безпеки, включають: пристосування адаптаційних можливостей підприємства до змін умов зовнішнього середовища та ін.

Загалом у літературі формування системи заходів управління економічною безпекою підприємства пов'язують із за-

Аналіз фактора «здатність забезпечувати фінансово-економічну стійкість підприємства» (F_1)

Завдання аналізу	Результат
1. Формування економіко-математичної моделі фактора F_1	$F_1 = 0,871x_{14} + 0,835x_{13} + 0,833x_{17} + 0,804x_{20} + 0,790x_2 + 0,791x_8 + 0,746x_{10}$
2. Визначення структури фактора F_1	X_{14} – коефіцієнт швидкої ліквідності; X_{13} – валова рентабельність реалізованої продукції; X_{17} – коефіцієнт поточної ліквідності; X_{20} – коефіцієнт абсолютної ліквідності; X_2 – валова рентабельність виробництва; X_8 – питома вага нематеріальних активів у складі необоротних активів; X_{10} – питома вага працівників, які отримали нову професію
3. Визначення ролі показників у структурі фактора F_1	x_{20} , x_{17} , x_{14} – відображають забезпеченість власними оборотними засобами, здатність підтримувати рівень власного оборотного капіталу та платоспроможність підприємства; x_2 , x_{11} , x_{13} , x_{12} – характеризують здатність підприємства до здійснення ефективної виробничої та збутової діяльності, формування ефективної політики ціноутворення; x_8 , x_{10} – вказують на регулярність процесів навчання та розвитку персоналу, наявність у підприємства прав на інтелектуальну власність та ін.

Рис. 1. Розподіл факторних навантажень показників у факторі F_1

стосуванням певних підходів. Так, ресурсно-функціональний підхід широко використовується науковцями та практиками, оскільки охоплює основні функціональні області діяльності підприємства [3, 4, 5]. Позитивною рисою підходу є прагнення до кількісної та якісної оцінки ресурсів, що дають можливість підприємству розробити комплекс заходів для протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам. Також використовують індикаторний підхід, що передбачає розробку системи показників і розрахунок на їх основі інтегрального індикатора, що всебічно характеризує різні аспекти діяльності підприємства і чинники внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на його економічну безпеку [6].

З метою підвищення ефективності управління економічною безпекою на досліджуваних підприємствах доцільно запропонувати заходи, що сприятимуть підвищенню здатності до забезпечення фінансово-економічної стійкості підприємства, яка виявилася найвпливовішою серед компонент стану економічної безпеки, а також провести оцінку та обґрунтування запропонованих заходів. Можливість забезпечення оцінки з використанням якісних даних обумовлює вибір групового експертного оцінювання як основного для оцінки управлінських рішень. Суб'єктами прийняття та реалізації управлінських рішень виступають члени наглядової ради та менеджменту. Експертами в ході оцінювання є менеджери середнього управлінського рівня досліджуваних промислових підприємств.

У сфері управління для виміру ставлення респондентів до предмету дослідження на підставі оцінки ряду його параметрів рекомендується використовувати багато-

позиційну порядкову шкалу сумарних оцінок Р. Лайкерта. Застосування шкали Лайкерта передбачає, що респондент висловлює згоду або незгоду у відповідності до оцінок, що включають 3, 4, 5, 6, 7 або більше пунктів, а місце відповіді на шкалі-результаті визначається сумою оцінок кожної відповіді. У дослідженні відповіді експертів оцінюються за 5-ти позиційною шкалою. При цьому оцінки вказують у категоріях згоди: Не згоден (НЗ), Нейтральне ставлення (Н), Згоден (З). Напрямок присвоєння балу категорії залежить від кількості голосів кожного з експертів стосовно заходів, що рекомендуються. Рекомендації з удосконалення економічної безпеки підприємств представлено в табл. 3.

Найвищу оцінку респондентами за шкалою Лайкерта отримали такі заходи: запровадження моніторингу рівня економічної безпеки та її складових; прогнозування ризиків і розробка заходів з їх нейтралізації; розробка системи правил і режимів безпеки створення надійної системи захисту інформації та каналів її проходження; коригування планових показників діяльності в контексті забезпечення економічної безпеки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Тамбовцев В. Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура проблемы / В. Л. Тамбовцев // Вестник Московского университета. – Серия 6. Экономика. – 1995. – № 3. – С. 3 – 9.
2. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы / Н. Капустин // Бизнес Информ. – 1999. – № 11-12. – С. 45 – 47.
3. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / [Под ред. Е. А. Олейникова]. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 288 с.
4. Скорук О. В. Формування стратегії економічної безпеки підприємств дитячого харчування: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / О. В. Скорук. – Лецьк., 2012. – 269 с.
5. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12 – 19.
6. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України. – 1998. – № 10. – С. 48 – 52.
7. Домашенко М. Д. Оцінка стану економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства на основі його ефективного управління / М. Д. Домашенко, О. В. Прокопенко // Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія (за ред. д. е. н. проф. С. М. Ілляшенка). – Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2010. – С. 48 – 52.

Рекомендації з удосконалення економічної безпеки підприємств

Група методів	Напрямок дій	Рекомендовані заходи
Інституційно-правові	Створення відділу фінансово-економічної безпеки та його імплементація в організаційну структуру управління підприємством	Запровадження моніторингу рівня економічної безпеки та її складових
		Прогнозування ризиків та розробка заходів з їх нейтралізації
		Коригування планових показників діяльності у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки
		Розробка системи правил та режимів безпеки
	Виділення сектора економічної безпеки в межах юридичного відділу	Створення інструкцій про матеріальну відповідальність та захист комерційної таємниці
		Моніторинг законодавства та захист підприємства від дій і рішень органів державного управління
		Управління інституційними характеристиками безпеки в межах юридичних відносин із контрагентами;
Інформаційні	Створення механізму оперативного реагування на загрози інформаційній безпеці та поширення негативної інформації про підприємство	Аналіз, облік комерційної інформації
		Створення надійної системи захисту інформації та каналів її проходження
		Використання сучасних технологій захисту інформації (систем кодування і шифрування)
Технологічні	Підвищення ефективності управління технологіями виробництва	Впровадження на підприємстві міжнародних систем управління якістю
Економічні	Підвищення економічної ефективності використання ресурсів	Реалізація заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання господарських ресурсів
		Оцінка рівня сучасності та продуктивності матеріально-технічної бази, пошук резервів її покращення
	Створення передумови розвитку підприємства	Підвищення рентабельності активів та конкурентоспроможності підприємства
Адміністративні	Установлення фізичного захисту та автоматизованих систем безпеки	Фінансування заходів із прогнозування розвитку ринкової кон'юнктури, інституціонального регламентування фінансово-господарської діяльності та ресурсного забезпечення
		Введення режимів входу/виходу персоналу та відвідувачів
Соціально-психологічні	Підвищення рівня мотивації персоналу в системі безпеки підприємства	Створення перешкод для доступу до охоронного майна
		Створення атмосфери корпоративного духу
		Створення ефективної системи морального заохочення працівників
		Розробка правил поведінки
		Реалізація заходів матеріального стимулювання

8. Домашенко М. Д. Формування зон економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / М. Д. Домашенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, Т. 2 – С. 181 – 185.

REFERENCES

Domashenko, M. D., and Prokopenko, O. V. "Otsinka stanu ekonomichnoi bezpeky zovnishnyoeconomichnoi diialnosti pidpriemstva na osnovi ioho efektyvnoho upravlinnia" [Assessment of the economic security of international business activity based on its effective management]. In *Marketynh. Menedzhment. Innovatsii*, 48-52. Sumy: Papirus, 2010.

Domashenko, M. D. "Formuvannia zon ekonomichnoi bezpeky zovnishnyoeconomichnoi diialnosti mashynobudivnykh pidpriemstv" [The formation of zones of economic security of foreign engineering companies]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, vol. 2, no. 4 (2011): 181-185.

Iliashenko, S. N. "Sostavliaiushchie ekonomicheskoi bezopasnosti predpriatia i podhody k ih otsenke" [Components of

economic security and approaches to evaluation]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3 (2003): 12-19.

Kovalyov, D., and Sukhorukova, T. "Ekonomichna bezpeka pidpriemstva" [Economic security]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 10 (1998): 48-52.

Kapustin, N. "Ekonomicheskaiia bezopasnost otrasli i firmy" [Economic security industries and firms]. *Biznes Inform*, no. 11-12 (1999): 45-47.

Osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti (Gosudarstvo, region, predpriatie, lichnost) [Fundamentals of Economic Security (state, region, company, person)]. Moscow: Biznes-shkola «Intel-Sintez», 1997.

Skoruk, O. V. "Formuvannia stratehii ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv dytiachoho kharchuvannia" [Forming a strategy of economic security companies baby food]. *Dys. ... kand. ekon. nauk*: 08.00.04, 2012.

Tambovtsev, V. L. "Ekonomicheskaiia bezopasnost hoziaistvennyh system: struktura problemy" [Economic security and economic systems: the structure of the problem]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 6. Ekonomika*, no. 3 (1995): 3-9.